

Preromantizmus a romantizmus

(svetová literatúra- koniec 18. stor. - polovica 19. stor.)

- **Spoločenské podmienky:** 1789 - Francúzska buržoázna revolúcia, 1848 - 1849 - buržoázne revolúcie v Európe, veľké nádeje ľudí (sloboda, rovnosť, bratstvo), rozpad feudalizmu, nástup kapitalistických vzťahov, ktoré znova ovládnu človeka, spoločnosť, človek stráca istoty, ROZUM v úzadí, CITY v popredí.
- Vzniká nový filozofický smer **IDEALIZMUS** (zdôrazňuje duchovné princípy, myšlienky, vedomie) oproti RACIONALIZMU.
- **SENTIMENTALIZMUS** (alebo preromantizmus) - umelecký smer, zdôrazňuje úlohu citov, súcitiť s biednymi, vyzdvihuje tvorivú slobodu. **INDIVIDUALIZMUS** - zdôrazňuje jednotlivca, ktorý bojuje proti osudu, chce pomôcť ľudstvu (titan, titanizmus).
- **ROMANTIZMUS** - umelecký smer 19. storočia, odmieta hodnoty klasicizmu, zdôrazňuje hlavne tvorivú slobodu umelca, city, vášne, fantáziu.
 - o **Princípy romantizmu:** rozpor sen a skutočnosť - základný konflikt romantizmu (sen, fantázia ako protest proti zlej skutočnosti, túžba po lepšom živote); uplatňuje sa **harmónia kontrastov** (prebieha medzi postavami ale aj v rámci postáv), napr. škaredosť - krása, zločinnosť - nevinnosť a pod.; nový hrdina - stelesňuje základný romantický konflikt, má ideály, naráža na zlú spoločnosť, v mene svojich ideálov zomiera, často je to vydedenec spoločnosti, samotár, žobrák, tulák, vrah, zlodej, má autobiografické prvky - autoštylizácia; zdrojom inšpirácie pre autorov je ľudová slovesnosť, zaujímajú sa o slávne činy národa alebo protestujú proti spoločnosti; z literárnych druhov sa rozvíja najmä lyrika; narúšajú sa hranice medzi lit. druhmi a žánrami - napr. epika sa lyrizuje opismi, reflexiami, uplatňujú sa básnické poviedky, balady.
- **Prehľad európskych romantických literatúr:**
 - o Francúzska lit. – **V. HUGO** - zakladateľ fr. romantizmu, písal poéziu, drámu, najznámejšie dielo je román Chrám Matky Božej v Paríži.
 - o Nemecká lit. - V Nemecku vzniká hnutie Sturm und Drang / Búrka a nápor/, príslušníci takto, často živelne vyjadrovali nesúhlas so spoločnosťou. Členom bol spisovateľ **J. W. GOETHE** napísal okrem iných diel sentimentálny román vo forme listov Utrpenie mladého Werthera, námetom ktorého bola nešťastná láska, ktorú hlavný hrdina rieši dobrovoľnou smrťou. Jeho smrť je protestom voči vtedajšej spoločnosti
Ďalší predstavitelia: **F. SCHILLER, H. HEINE, bratia GRIMMOVCI.**
 - o Anglická lit. – **G. G. BYRON** - z jeho mena je odvodený byronizmus - typický je spor hrdinu so svetom, osamotený boj za slobodu proti tyranom, svetabôľ.
 - o Ruská lit. – **A. S. PUŠKIN** – román Eugen Onegin - postava Onegina predstavuje typ zbytočného človeka - hrdina, ktorý má síce ideály, ale nedokáže ich uskutočniť.
 - o Česká lit. – **K. J. ERBEN** - autor známych balád - zbierka Kytice, **K. H. MÁCHA,** **B. NĚMCOVÁ** - poviedka Babička.

- VICTOR HUGO - CHRÁM MATKY BOŽEJ V PARÍŽI

- Dielo je historickým románom z 15. storočia. Odohráva sa v Paríži, v kostole Notre-Dame. Postavy: **Quasimodo** - zvonár v kostole, našli ho ako pohodené dieťa v kostole, je škaredý, hrbáč, jednoooký, krivonohý, hluchý od zvonenia, **Esmeralda** - krásna cigánka, žije uprostred najhoršej spodiny, je mravná, dobrá, úprimne sa zaľúbi do kapitána, ale on pred vznešenou spoločnosťou neprizná styky s cigánkou, **Phoebus** - kapitán, urastený, krásny, ale slaboch, vypočítavý, **kňaz Frollo** - bol múdрым človekom, vzdelaný, zachránil pohodené dieťa, ale vášnivo sa zaľúbil do Esmeraldy, že je schopný spáchať zločin, venuje sa alchýmii, čo bolo v tom čase zakázané, stelesňuje stredoveký rozpor cirkvi a života, vedy a viery.
- **Fyzicky škaredý, ale duševne ušľachtilý Quasimodo miluje krásnu cigánku Esmeraldu, ktorej krása a úprimnosť sú v kontraste s biednym prostredím, v ktorom žije, ale aj s falošnosťou vyšších spoločenských vrstiev. Esmeraldu obvinia zo zločinu, ktorý nespáchala /Frollo ju prichytí s jej milým Phoebom a prebodne ho dýkou/, odsúdia ju na smrť, zachráni ju hrbáč Quasimodo a ukryje ju v chráme. Frollo ju ale unesie, ale keď ho ona odmieta, vydal ju na smrť bez ľútosti. Quasimodo zhodí Frolla z veže a sám si zvolil dobrovoľnú smrť pri Esmeralde.**
- Autor využíva harmóniu kontrastov: postavy sú kontrastné (harmónia kontrastov) - Quasimodo škaredý - Esmeralda pekná, Quasimodo škaredý, ale dobrý, Frollo kňaz, ale nespráva sa tak, ako sa od kňaza očakáva,;
- Celý román je postavený na kontrastoch - láska -vášeň, dobro - zlo, krása - škaredosť. Autor sa zameral na príbeh Esmeraldy a Quasimoda, ale aj na dobro a zlo, spravodlivosť a bezprávie stredoveku.
- V románe sa veľa priestoru venuje opisom kostola, Paríža, uličiek, vtedajšej architektúry, má rozsiahlu dejovú líniu, je doslova zaľudnený množstvom postáv (od žobrákov až po kráľovský dvor).
- Ukážky z textu:
 - *Čas plynul. Quasimodo bol už na pranieri najmenej pol druhu hodiny, mučený, týraný, neprestajne vysmievaný a takmer kameňovaný.*
 - *Odrazu sa opäť strhol v reťaziach s takým prudkým zúfalstvom, že sa celé lešenie zatriaslo, a prerušil mlčanie, ktoré až dosiaľ zaťato dodržiaval, a prerušil hulákanie davu chrapľavým a zúrivým hlasom, ktorý sa podobal skôr zvieraciemu vytiu než ľudskému výkriku: „Piť!“*

.....

 - *„Napi sa tohto!“ vykrikoval Robin Vyrážka a hodil mu do tváre špongiu namočenú v stoke.*
 - *„Na, tu máš, ty hnusný hrbatý hlucháč, som tvojím dlžníkom!“*

.....

 - *Mlčky pristúpila k odsúdencovi, ktorý sa márne zviňal, aby jej unikol, odviazala si od pásu čturu a priložila ju jemne k úbožiacovým vyprahnutým perám.*
 - *A tu bolo vidieť, ako sa z toho dosiaľ suchého a bľiaceho oka vykotúľala veľká slza a pomaly stekala po tej obludnej a zúfalstvom tak dlho húžvanej tvári. Bola to možno prvá slza, ktorú nešťastník kedy vyronil.*

.....

 - *Všade by to bolo bývalo dojímavé divadlo, ako táto krásna, svieža, čistá a pôvabná dievčina, sama taká slabá, tak nezištne pribehla na pomoc takému veľkému zúfalstvu, takej ošklivosti, úbohosti a zlobe! Na pranieri bol takýto výjav vznešený.*

- SLOVENSKÝ ROMANTIZMUS – (1830 – 1850)

- Spoločenské podmienky boli nepriaznivé: hospodársky útlak zo strany Viedne aj silná maďarizácia. Nemali sme buržoáziu, tak sa na čelo národného hnutia dostala stredná šľachta. Snahy o oslobodenie národa

preberá mladá generácia na čele s Ľ. Štúrom. Udalosti nabrali rýchly spád a vyvrcholili revolučným vystúpením Slovákov v roku 1848. Skončilo sa centralizáciou monarchie na čele s ministrom Bachom. Pre vedúcich predstaviteľom to bolo veľké sklamanie.

- Tvorila ho **štúrovská generácia, Štúrova škola** na čele s Ľ. Štúrom ako vedúcou osobnosťou. Špecifiká slovenského romantizmu: **láska k vlasti, slovanský humanizmus, inšpirácia ľudovou slovesnosťou.**
- Ďalší predstavitelia: S. Chalupka, J. Botto, J. Král, A. Sládkovič, J. M. Hurban a ďalší.
- **Ľ. Štúr** – život a dielo, kodifikácia slovenčiny, novinár, jazykovedec, politik, spisovateľ
- **S. Chalupka** – Mor ho! – rozbor + rozbor sylabického verša
- **J. Botto** – Smrť Jánošíkova – rozbor + rozbor sylabického verša
- **A. Sládkovič** – Marína, Detvan – rozbor